

สถานภาพและประมวลความรู้ จากการวิจัยด้านภาษาไทย*

ราตรี ถิ่นวารชร**

บทความเรื่องสถานภาพและการประมวลความรู้จากการวิจัยด้านภาษาไทย มีจุดมุ่งหมาย ๓ ประการ คือ ประการแรก ศึกษาความเป็นมาของการศึกษาวิจัยทางด้านภาษาไทยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงพุทธศักราช ๒๕๔๔ ประการที่สอง ศึกษาและสำรวจสถานภาพการวิจัยด้านภาษาไทย และประการสุดท้าย เป็นการประมวลผลวิจัยด้านต่างๆ เพื่อมุ่งประโยชน์ในการนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการเรียบเรียงตำราภาษาไทย ซึ่งเป็นเรื่องเร่งด่วนสำหรับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติปฏิรูปการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและเสนอผลสถานภาพและประมวลความรู้จากการวิจัยด้านภาษาไทย ผู้เขียนได้จากการศึกษาหนังสือแบบเรียนต่างๆ และหนังสือที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ได้จากวิทยานิพนธ์จากมหาวิทยาลัยส่วนกลางคือ วิทยานิพนธ์ของภาควิชาภาษาไทยและภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ของภาควิชาภาษาศาสตร์(ภาษาไทย) ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยานิพนธ์ของสาขาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยานิพนธ์ของภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ส่วนวิทยานิพนธ์จากมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ภาคเหนือได้ข้อมูลจากเอกสารรวมบทความวิทยานิพนธ์

* สถานภาพและประมวลความรู้จากการวิจัยด้านภาษาไทย เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “แนวคิดในการนำงานวิจัยภาษาไทยมาสร้างตำราไวยากรณ์ไทย”

** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา (ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๔) เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น ในทศวรรษหน้า ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือวิทยานิพนธ์ของสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และภาคใต้คือวิทยานิพนธ์ของสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

๑. ความเป็นมาของการวิจัยทางภาษาไทย ช่วงแรกก่อนการรับอิทธิพลจากการศึกษาภาษาศาสตร์

การถ่ายทอดภาษาไทยมีมาเป็นระยะเวลานาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยในปี พ.ศ. ๑๘๒๖ และทรงให้ช่างจารึกเสร็จเป็นศิลาจารึกหลักที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๑๘๓๕ การศึกษาเนื้อความในศิลาจารึกทำให้ทราบว่า ไทยเรานับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย มีหลักฐานชัดเจนปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ดังปรากฏความในด้านที่ ๒ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๒๓ ความว่า “กลางเมืองสุโขทัย มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัฐจารศ มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอันงาม มีพิหารใหญ่ มีพิหารอันงาม มีปูครุณีสัยมุข มีเถร มีมหาเถร เบื้องตะวันตก เมืองสุโขทัยนี้มีอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงกระทำไยทวนแก่มหาเถร สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตรหลวงกว่าปูครุณในเมืองนี้ ทุกคนลุมมาแต่เมืองศรีธรรมราช...” (ราตรี ถันวารขร, ๒๕๔๑, น. ๑๐๘ อ้างจาก กรมศิลปากร, ๒๕๒๗, น. ๑๓-๑๔) ความอีกตอนหนึ่งคือ ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๓ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๑๐ “๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีธรรมราชลัทธิสุโขทัย ปลุกไม้ตาลได้สิบสี่เข้า จึงให้ช่างพันขดานหิน ตั้งหว่างกลางไม้ตาล วันเดือนดับ (วันพระข้างแรม) วันเดือนเือก (วันพระข้างขึ้น) แปรวัน (วันพระขึ้น ๘ ค่ำ) วันเดือนเต็ม (วันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ) เดือนข้างแปดวัน (วันพระแรม ๘ ค่ำ) ฝูงปูครุเถรขึ้นนั่งเหนือขดานหินสูดธรรมแก่อุบาสก ฝูงท่วยจำศีล” (ราตรี ถันวารขร, ๒๕๔๑, น. ๑๐๗-๑๐๘ อ้างจาก กรมศิลปากร, ๒๕๒๗, น. ๑๖-๑๗) ความอีกตอนหนึ่งในศิลาจารึกด้าน ๔ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๑๑-๑๔ “พ่อขุนรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลายหาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรมแท้” และสองบรรทัดสุดท้ายของ

ศิลาจารึกหลักที่ ๑ “ปลูกเลี้ยงฝูงลูกบ้านลูกเมืองนั้นชอบในธรรมทุกคน” ดังนั้นชีวิตของประชาชนชาวไทยจึงผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา และสถาบันพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย และสมัยต่อมา มาวัดได้กลายเป็นส่วนสำคัญของชุมชนท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนและชุมชน หนึ่งในกิจกรรมทั้งหลาย คือ วัดเป็นแหล่งการศึกษาของประชาชนทุกระดับ จนอาจกล่าวได้ว่า สมัยโบราณวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา (ปิยวัชร สุทธิวินิช, ๒๕๔๐, น. ๑) แต่ในสมัยนี้ยังไม่มีแบบเรียนเป็นหลักฐาน สันนิษฐานเป็นสองทางคือ ทางหนึ่งสันนิษฐานว่าอาจมีแบบเรียนที่เป็นภาษาอื่น เช่น ภาษาบาลี ภาษาเขมร และสูญหายไป อีกทางหนึ่งสันนิษฐานว่า ครูเป็นผู้กำหนด โดยเอาศิลาจารึกและพระนิพนธ์ต่างๆ ในสมัยนั้นมาศึกษาและเรียนสืบต่อกันด้วยวิธีท่องจำหรือมุขปาฐะ

ในสมัยอยุธยาตอนต้น ไทยก็ยังไม่มีแบบเรียนเป็นหลักเป็นฐาน ราษฎรจึงมักพาบุตรหลานไปฝากพระภิกษุเพื่อเรียนหนังสือ สมัยนั้นวัดจึงยังคงสภาพเป็นโรงเรียน มีพระภิกษุเป็นครู สถานศึกษาคือ กุฏิของพระอาจารย์ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๗, น. ๓) อ้างจากเมอซีเชอร์ เดอ ลาลูแบร์, ราชอาณาจักรสยาม ม.ป.ป., น. ๕) วิชาที่สอนน่าจะเป็นการเขียนหนังสือไทยและบาลี นอกจากนั้นก็จะได้รับการอบรมทางศาสนาเพื่อเตรียมตัวบวชเรียนเมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์

การวิจัยเพื่อสร้างตำราและแบบเรียนไทยมีออกมาเป็นหลักฐานในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คือ แบบเรียน **จินตามณี** ของพระโหราธิบดี หลักฐานได้กล่าวไว้ในหนังสือ **ประวัติการศึกษา ๒๔๓๗ - ๒๕๐๗** ว่า “จินตามณีนี พระโหราธิบดีเดอมอยู่เมืองสุโขทัย แต่งถวายครั้งสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าลพบุรี” (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๗, น.๒๔) ผู้แต่งแบบเรียนมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้สอนภาษาไทยแก่กุลบุตรกุลธิดาทั่วไป และใช้สอนภาษาไทย ภาษาบาลี พระพุทธศาสนาและคิดเลขทำบัญชี โดยเฉพาะแก่ผู้ชาย ซึ่งอาจรับใช้เป็นข้าราชการในราชสำนัก และบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับราชสำนักให้อ่านออกเขียนได้ และถึงขั้นทำงานรับใช้ราชสำนักและแผ่นดินด้านต่างๆ ทั้งสามารถแต่งคำประพันธ์เพื่อสร้างสรรคัวรรณคดีของชาติ

สิ่งที่น่าสังเกตใน **จินตามณี** ฉบับพระโหราธิบดี คือรูปวรรณยุกต์ ยังมีจำนวนเท่ารูปวรรณยุกต์ในสมัยสุโขทัย กล่าวคือคำในภาษาไทยจะมีรูปเขียน ๓ อย่าง แบ่งตามอักษร ๓ หมู่ คือ อักษรสูง กลาง ต่ำ ตามลำดับดังนี้

คำที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์	คือ	ขา	กา	คา
คำที่มีรูปวรรณยุกต์เอก	คือ	ข่า	ก่า	ค่า
คำที่มีรูปวรรณยุกต์โท	คือ	ข้า	ก้า	ค้ำ

แต่ถ้าเราพิจารณาเสียงวรรณยุกต์จะมีจำนวน ๕ เสียงเท่าเสียงวรรณยุกต์
กรุงเทพฯ ปัจจุบัน

เสียงวรรณยุกต์สามัญ	คือคำว่า	กา	คา	
เสียงวรรณยุกต์เอก	คือคำว่า	ข่า	ก่า	
เสียงวรรณยุกต์โท	คือคำว่า	ข้า	ก้า	ค้ำ
เสียงวรรณยุกต์ตรี	คือคำว่า	ค้ำ		
เสียงวรรณยุกต์จัตวา	คือคำว่า	ขา		

ภาษาไทยมีวรรณยุกต์ครบ ๔ รูป โดยเฉพาะคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะต้นที่เป็นอักษรกลางใน **จินตามณี เล่ม ๑ และ ๒** ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ดังที่ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช ได้มีโอกาสไปขอคัดลอกมาจากต้นฉบับข่อยที่เก็บรักษาไว้ที่ Royal Asiatic Society ณ กรุงลอนดอน ได้ถึงการผันวรรณยุกต์ไว้ดังนี้

อักษรเบื้องต้นหาเอกบหมี่ได้	คือ	กา ๑
อักษรคำรบสองมีไม้เอกชื่อดังรูปค้อนหางโค	คือ	ก่า ๒
อักษรคำรบสามมีไม้โทดังรูปขอ	คือ	ก้า ๓
อักษรคำรบสี่มีไม้ตรีดังรูปเจ็ด	คือ	ก้ำ ๔
อักษรคำรบห้ามีไม้จัตวาดังรูปตีนกา	คือ	ก้า ๕

อันว่าลักษณะแห่งอักษรกลางเบามี่ห้าประการดังนี้แล และได้มีการแต่งโคลงกำกับได้ดังนี้

อักษรตัวต้นนั้น	คำตรง	คือ	กา ๑
สองจึงมีเอกลง	อย่างค้อน	คือ	ก่า ๒
สามลงไม้โทสังข	ถานเหล ขอนา	คือ	ก้า ๓
สี่ลักษณะไม้ตรีล้วน	อยู่ใส่จักแสดง	คือ	ก้ำ ๔
เลขเจ็ดคือรูปไม้	ตรีหมาย		
ห้าจัตวากาปลาย	ที่เท้า		
อักษรกลางเบาวย	เป็นห้า คำนา	} คือ	ก้า
นักปราชจรรู้เค้า	ดงนี้เป็นอักษรไทย		

(ลิลนา ศิริเจริญ, ๒๕๒๐, น. ๕๕-๕๖ อ้างจาก ปรีชา ช่างขวัญยืน, ๒๕๔๕, น.๑๑)

จะเห็นได้ว่าการเรียบเรียง **จินตามณี** สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและ

จินตามณี เล่ม ๑ และ ๒ ในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศเป็นผลงานวิจัยทางภาษา ๒ เล่มแรก ซึ่งแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงด้านภาษาไทยจากสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาแบบเรียน ๒ เล่มนี้เป็นต้นเค้าสำคัญของการแต่งแบบเรียนให้กุลบุตร กุลธิดาได้ศึกษาในสมัยต่อๆ มา ผู้เขียนขอระลึกนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ไทย ๓ พระองค์ คือ พระองค์แรก คือ **พ่อขุนรามคำแหงมหาราช** ผู้ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เอง แสดงความเป็นเอกราชและเอกลักษณ์ทางภาษาไทยมานานนับ ๗๐๐ กว่าปี วันของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชตรงกับวันที่ ๑๗ มกราคมของทุกปี พระองค์ที่สอง คือ **สมเด็จพระนารายณ์มหาราช** และพระองค์สุดท้าย คือ **สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ**

ในสมัยธนบุรีเป็นสมัยที่มีระยะเวลาสั้นมาก และเป็นเวลาที่เริ่มตั้งตัวเป็นอิสระจากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ บ้านเมืองยังไม่มีความสะดวกสบาย คงเป็นเวลาที่น่าสนใจการบ้านเมืองมากกว่าการทะนุบำรุงการศึกษา ฉะนั้นจึงยังไม่มีแบบเรียนภาษาไทยใหม่ๆ

สมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๔ ตามประวัติศาสตร์ได้กล่าวว่าในสมัยรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ได้มีการฟื้นฟูกิจการต่างๆ ทั้งในด้านการศึกษาภาษาและวรรณคดีไทย ได้มีการประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตให้รวบรวมผลงานทางภาษาและวรรณคดีต่างๆ ที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และได้มีการแต่งบทกลอนกันมาก มีการติดต่อกับชาวตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ ๒ ในการติดต่อนั้น ไทยลำบากมากในการสนทนาจึงต้องมีล่าม หนังสือสัญญาพระราชไมตรีต่างๆ ต้องทำกันถึง ๔ ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฮอลันดา และภาษาโปรตุเกสที่เป็นเช่นนี้เพราะการศึกษาในสมัยนั้นยังไม่ได้ให้ความรู้แก่เด็กพอที่จะติดต่อกับฝรั่งได้ ส่วนในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีการสร้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และได้โปรดเกล้าฯ ให้จารึกกวีนิพนธ์ เช่น ตัวอย่างโคลง ฉันท์ กาพย์ และวิชาความรู้ทางด้านอื่น เช่น ด้านการแพทย์แผนโบราณตามภูมิปัญญาไทย การนี้เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการศึกษาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านภาษาไทย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ เริ่มมีการศึกษาภาษาอังกฤษ แต่พระองค์ทรงเคร่งครัดในเรื่องการใช้ภาษาไทยอย่างมาก ดังปรากฏในประกาศในรัชสมัยของพระองค์เข้าทำนอง “เรียนรู้คนอื่น แต่ต้องเรียนรู้ภาษาไทยให้ถึงแก่น และใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล”

การศึกษาในระยะนี้ยังมีวัดเป็นศูนย์กลาง เพราะยังไม่มีหลักฐานการตั้งโรงเรียนขึ้น และยังไม่มี การแบ่งชั้นเรียนแน่นอน การเรียนการสอนจึงสุดแล้วแต่อาจารย์และภูมิปัญญาของศิษย์ ใครมีสติปัญญาดีก็มักได้ความรู้มาก (เบญจวรรณสุนทรากุล, ๒๕๑๘, น.๑๔) แบบเรียนภาษาไทยปรากฏหลักฐานในหนังสือแบบเรียนโบราณ ๕ เล่ม คือ ประถม ก กา สุบินทกุมาร ประถมมาลา ประถมจินตามณี เล่ม ๑ ประถมจินตามณี เล่ม ๒ นอกจากนั้นยังมีหนังสืออ่านประกอบเพื่อให้นักเรียนอ่านหนังสือคล่องอีกหลายเล่ม เช่น **เสือโค จันทโครพ อนิรุทธ สมุทรโฆษ เพชรมงกุฏ สังข์ทอง กากี พระยาจกัณฑ์ สวัสดิรักษา** และอื่นๆ (กรมศิลปากร, ๒๕๑๕, น.๒๕) หนังสืออ่านประกอบดังกล่าว นักเรียนจะได้ฝึกหัดอ่าน เมื่อสามารถอ่านได้คล่องแคล่ว อาจารย์จะกำหนดให้อ่านตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ในสมัยนั้นเรียกว่า “ขึ้นสมุด” จึงนับได้ว่าหนังสืออ่านประกอบเหล่านี้ ซึ่งแต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองเป็นแบบเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นสูงในสมัยนั้น

การจัดการศึกษาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางได้ดำเนินมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับระบบการศึกษาสมัยใหม่ และได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ซึ่งขณะนั้นเป็นหลวงสารประเสริฐเป็นอาจารย์ใหญ่ การเรียนการสอนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปคือ ไม่ได้ใช้วัดเป็นสถานศึกษา แต่มีสถานที่เล่าเรียนเป็นโรงเรียนตามแบบตะวันตก มีมรชาวสเป็นครูวิชาที่สอบได้แก่ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศและวิชาอื่นๆ ที่ไม่เคยมีสอนในโรงเรียนแผนโบราณ เมื่อมีโรงเรียนหลวงตั้งขึ้นเรียบร้อยแล้ว ได้มีการประกาศยกเลิกแบบเรียนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นหมด และกำหนดให้ใช้แบบเรียนหลวงซึ่งพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นผู้แต่ง แบบเรียนหลวงดังกล่าวมี ๖ เล่ม คือ **มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประยไค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ และพิศาลการันต์** หนังสือแบบเรียนหลวงชุดนี้ยังได้รับอิทธิพลจากแบบเรียนจินตามณี แต่ได้ขยายความและยกตัวอย่างคำต่างๆ มากขึ้น และมีจุดมุ่งหมายไปในด้านภาษาเท่านั้น ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการแต่งคำประพันธ์ อย่างไรก็ตามในมูลบทบรรพกิจ ในส่วนที่พูดถึงการสะกดการันต์ยังได้นำวรรณคดีเรื่องกาพย์พระไชยสุริยาของสุนทรภู่มาเป็นตัวอย่าง นับเป็นภูมิปัญญาของครูภาษาไทยสมัยโบราณที่สามารถประยุกต์นำวรรณคดีมาเป็นบทเรียนเสริมการเรียนรู้ทางภาษา คำประพันธ์ที่มีลักษณะคล้องจองกันทำให้เยาวชนไทยสนุกในการเรียนและจดจำภาษาไทยในคำเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี แบบเรียนหลวงทั้ง ๖ เล่ม

ดังกล่าวเป็นแบบเรียนซึ่งทางราชการเป็นผู้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นมาตรฐาน นับเป็นแบบเรียนชุดแรก ผู้ที่เรียนจบแบบเรียนหลวง ๖ เล่มดังกล่าว จะมีการสอบไล่และได้ประกาศนียบัตรด้วย

นอกจากแบบเรียนหลวง ๖ เล่ม ดังกล่าวแล้ว พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ยังได้แต่งแบบเรียนซึ่งนับได้ว่าเป็นคลังคำ เพื่อนำไปแต่งคำประพันธ์ประเภทโคลงฉันท์ กาพย์ กลอนด้วย กล่าวคือในหนังสือที่ท่านแต่งใหม่ นอกจากมีคำภาษาไทยแล้ว ยังมีคำภาษาเขมร ขวา มคอ ลาว สันสกฤต ลังกา มอญ พม่าและภาษาอังกฤษ หนังสือดังกล่าวได้แก่ **อนันตวิภาค นิติสารสาธก ปกิรนำพจนารถ พรณพฤกษา และสัตวาทิธาน** โดย ๔ เล่มหลังท่านได้แต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทกลอน

การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษามีขึ้นอีกในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ คือ มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรทั่วไป ใช้เวลาเรียนไม่เกิน ๓ ปี สำหรับภาษาไทยถ้ายังใช้แบบเรียนหลวง ๖ เล่มของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ต้องใช้เวลาจนถึง ๓ ปี จึงจะเรียนจบ

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพจึงทรงดำริว่าควรมีแบบเรียนให้เด็กเรียนจบเล่มภายใน ๖ เดือน จึงทรงพระนิพนธ์แบบเรียนเร็วขึ้น และนำมาทดลองสอนนักเรียนในชนบท ก็ปรากฏว่าได้ผลสมตามความมุ่งหมาย จึงได้นำแบบเรียนเร็วขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนหลวงแทนแบบเรียนหลวง ๖ เล่มของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

(กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๕, น. ๕๘)

แบบเรียนเร็ว ทำให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ภายในปีหนึ่งหรือปีครึ่งเป็นอย่างช้า และได้เรียนวิชาอื่นๆ พร้อมกันไปด้วย นักเรียนจะสามารถเรียนจบได้ภายใน ๓ ปี

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในเรื่องการศึกษาทั้งนี้เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะให้การศึกษากับประชาชนทั่วไปทั้งที่อยู่ในเมืองหลวงและต่างจังหวัด จึงทำให้มีการตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นทั้งในเมืองหลวงและต่างจังหวัด ระยะนั้นจึงมีการตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นทั้งโรงเรียนหลวง โรงเรียนราษฎรและโรงเรียนฝึกหัดครู วิชาความรู้ต่างๆ ก็เพิ่ม

มากขึ้นเป็นลำดับ นักเรียนต้องเรียนเลขคณิต หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์และอื่นๆ ตามระบบความรู้แนวตะวันตก แต่ก็ต้องเรียนรู้ภาษาไทยซึ่งแยกสอนด้านภาษา เพื่อใช้สอนหลักเกณฑ์การเขียนภาษาไทย เรียกว่าไวยากรณ์ไทย และแบบเรียนที่เป็นวรรณคดีไทย เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา เป็นต้น แต่ตัดตอนมาสอน เช่น สังข์ทองตอนเลือกคู่ ตอนหาเนื้อหาปลา จะเห็นได้ว่า การศึกษาภาษาไทยซึ่งมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะแก่กาลเวลาและแนวการศึกษา แบบเรียนทุกเล่มที่ได้กล่าวมาแล้ว และจะได้กล่าวต่อไปนี้ผู้เขียนยกย่องให้เป็นผลงานวิจัยทางด้านภาษาในระยะแรกๆ และยังคงเป็นพื้นฐานความรู้แก่การวิจัยทางด้านภาษาไทยจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ **หลักภาษาไทย : อักษรวิธี วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ และฉันทลักษณ์** ของพระยาอุปกิตศิลปสาร ซึ่งกระทรวงธรรมการได้ให้ท่านไปแสดงปาฐกถาเรื่องภาษาไทยที่สามัคยาจารย์สโมสร ท่านได้เรียบเรียง ตำราอักษรวิธีก่อน ต่อมาได้เรียบเรียงตำรา **วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ และฉันทลักษณ์** ตามลำดับ ตำรา ๔ เล่มนี้ท่านได้เค้าของเดิมจากตำราสยามไวยากรณ์ ของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี โดยเฉพาะตำราอักษรวิธีและวจิวิภาคนั้น ท่านได้จัดระเบียบหมวดหมู่ใหม่ ทั้งได้แก้ไขตัดตอนและเพิ่มเติมขึ้นอีกตามที่เห็นสมควร ส่วนภาคที่ ๓ ว่าด้วยใช้อักษร คือตำราอักษรวิธี ภาค ๓ เรื่องวิธีแผลงอักษรและ**ตำราฉันทลักษณ์**ท่านได้เรียบเรียงเสร็จก่อนอนิจกรรม ตำราเล่มดังกล่าวนี้ผู้เขียนยกย่องให้เป็นผลงานวิจัยเล่มสำคัญเพราะ “ท่านได้พยายามบรรยายให้ตรงกับลักษณะภาษาไทยมากขึ้น ถึงแม้ในส่วนตำราอักษรวิธี วจิวิภาคนั้นอาศัยรูปโครงสร้างอังกฤษเป็นพื้น แต่ข้อที่ใช้ในตำราเล่มนั้นๆ ใช้คำสันสกฤต แต่ภาษาไทยเป็นภาษาตะวันออก ย่อมขัดกับรูปโครงสร้างไวยากรณ์ที่แต่งไว้โดยมาก จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงให้เข้ากับรูปตำราไวยากรณ์ไทยของเราอย่างแท้จริง” (อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๕, คำนำ(๗)) ท่านได้ปรับปรุงไวยากรณ์ของท่านให้ง่ายขึ้น ลดความซับซ้อนลง พยายามกำหนดชนิดของคำให้น้อยลงเหลือ ๗ ชนิดตามลักษณะภาษาไทย ชนิดของคำได้มีคำใหม่เพิ่มขึ้น ท่านก็เพิ่มข้อมูลให้ตรงตามภาษาไทยสมัยนั้น นอกจากนี้ท่านยังให้หลักเกณฑ์และข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้คำแต่ละชนิดได้ ดังนั้นตำราหลักภาษาไทยของท่านจึงสามารถบรรยายได้ตรงตามลักษณะของภาษาไทยมากขึ้น การจำแนกคำ การจำแนกประโยคเป็นระบบดีขึ้นและมีรายละเอียดต่างๆ มากขึ้น นับได้ว่าท่านเป็นนักวิเคราะห์วิจัยและเขียนบรรยายภาษาได้ชัดเจนละเอียดลออ ทั้งเป็นผู้มีความรู้ภาษาบาลี เพราะท่านเป็นเปรียญ ๙ ประโยค ทำให้รู้ที่มาของคำ

การเขียนคำ โดยเฉพาะเรื่องสะกดการันต์ได้เป็นอย่างดี เช่น การเขียนคำว่า สาส์น ซึ่งต้องการให้อ่านว่า สาน ท่านให้การันต์ตรงที่ไม่ต้องการออกเสียง ซึ่งตรงกับธรรมชาติของภาษาไทยได้เป็นอย่างดี นอกจากเรื่องชนิดของคำ ท่านมิได้กำหนดว่าคำชนิดใดมีคำอะไรบ้าง แต่ได้ศึกษาว่าคำใดมีที่ใช้อย่างไรบ้าง ก่อนที่จะตัดสินว่าคำคำนั้นควรเป็นคำชนิดใด กล่าวง่าย ๆ คือท่านพิจารณาหน้าที่ของคำคำนั้นเป็นสำคัญด้วย นอกจากนั้นการวิเคราะห์ประโยคของท่านถ้าได้อ่านอย่างละเอียดจะพบว่าท่านมีความรู้ ความก้าวหน้าทัดเทียมนักภาษาศาสตร์แนวใหม่ เช่น แนวไวยากรณ์ปริวรรตในการวิเคราะห์ประโยคชนิดอเนกกรรพประโยครวม “ท่านจะนอนหรือไม่” (อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๕, น.๒๔๐) และการวิเคราะห์ประโยคอเนกกรรพประโยคละบทเชื่อม “ยายตาทำนา” (อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๕, น.๒๓๙) เป็นต้น ดังนั้นคงเป็นไปได้ที่นักภาษาศาสตร์จะตัดสินว่าตำราหลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสารเป็นตำราที่เขียนตามแนวไวยากรณ์ดั้งเดิม ที่สำคัญคือ ท่านเป็นนักวิชาการและนักวิจัยใจกว้าง ถ้าอ่านคำนำของท่านทุกตอนท่านมักจะลงท้ายว่า

ตำราเล่มนี้ข้าพเจ้าเรียบเรียงมานาน ด้วยตั้งใจจะพยายามทำให้ตำราที่ถูกต้องกับระเบียบภาษาไทยให้มากที่สุดตามแต่จะได้ แต่เมื่อทำไป ก็รู้สึกว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่มาก ยากที่จะให้เรียบร้อยได้ด้วยสติปัญญาคนเดียว จึงจำเป็นต้องขอยุติไว้เพียงที่ได้เรียบเรียงนั้น เพราะฉะนั้นขอท่านผู้อ่านจงเห็นแก่ความอุตสาหะพยายามและตั้งใจดีของข้าพเจ้าเถิด เมื่อพบปะข้อบกพร่องที่ไหนหรือเห็นว่าควรแก้ไขเป็นอย่างใด ขอได้โปรดกรุณาแนะนำข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะยินดีและขอบใจเป็นอันมาก เมื่อถึงคราวพิมพ์ครั้งต่อไปจะได้แก้ไขให้เรียบร้อย

(อุปกิตศิลปสาร, ๒๕๓๕, คำนำ(๕))

เนื้อหาของตำราหลักภาษาไทยมีอยู่มาก ถ้าผู้ใดได้อ่านคงจะเห็นตรงกันว่าท่านเป็นผู้รู้ ช่างสังเกต เป็นนักวิเคราะห์วิจัยและมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้หลักภาษาไทย สมควรแล้วที่มีผู้กล่าวยกย่องท่านว่า พระยาอุปกิตศิลปสารเป็น “รัตนบุรุษที่ยิ่งใหญ่แห่งวงการศึกษามหาภาษาไทย” (นworรณ พันธ์เมธา, ๒๕๓๒, น. ๒๘) ผู้เขียนขอร่วมยกย่องและระลึกนึกถึงพระคุณของท่านที่มีส่วนให้ความรู้ทางด้านภาษาไทยโดยเฉพาะไวยากรณ์ไทย

๒. การวิจัยภาษาไทยเมื่อได้รับอิทธิพลจากการศึกษาภาษาศาสตร์

๒.๑ ช่วงแรก : ผู้บุกเบิก

การวิจัยด้านภาษาไทยเริ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมื่อพระยาอนุมานราชธนได้นำวิชานิรุกติศาสตร์ (Philology) มาบรรยายเป็น “วิชาประจำ” แก่นิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ท่านได้ให้เหตุผลไว้ในคำนำตำรานิรุกติศาสตร์ภาค ๑ ว่า

โดยเหตุที่คนตามปกติรู้จักใช้ภาษาได้ทุกคน ตามที่ตนได้รับอบรมมาและใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารและถ่ายทอดความคิดความรู้สึกให้แก่กันอยู่ทุกวัน จึงเห็นเป็นธรรมดาไป ไม่ใคร่มีผู้สนใจยิ่งไปกว่าอ่านออกเขียนได้ตามแบบแผนที่วางเป็นหลักไว้ในภาษาตนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดวิชาว่าด้วยภาษา เรียกว่าภาษาศาสตร์หรือนิรุกติศาสตร์ขึ้นเพื่อให้ทราบเรื่องทฤษฎี จะได้นำเอาความรู้นั้นไปใช้ในทางปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักของวิชา

(อนุมานราชธน, ๒๔๙๙, น. ก)

ดังนั้นท่านได้ค้นคว้าความรู้เรื่องนิรุกติศาสตร์ดังกล่าวนี้จากหนังสือภาษาอังกฤษต่างๆ “แต่หนังสือเหล่านี้อธิบายหลักใหญ่หนักไปในภาษาของเขา ซึ่งมีลักษณะผิดกันตรงกันข้ามกับภาษาไทย ข้าพเจ้าจึงเอาความรู้จากหนังสือเหล่านั้นมาเป็นแนวปรับปรุงเสียใหม่ให้เข้ากับหลักของภาษาไทย” (อนุมานราชธน, ๒๔๙๙, น. ก) การปรับปรุงนี้มีอยู่ตลอดตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มสอนจนล่วงไป ๒๐ ปี (อนุมานราชธน, ๒๔๙๙, น. ก) ท่านจึงได้รวบรวมคำสอนเป็น นิรุกติศาสตร์ ภาค ๑ หนังสือเรื่องนิรุกติศาสตร์นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการแปลของราชบัณฑิตยสถาน ด้วยความริเริ่มและความอนุเคราะห์ของ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และอีก ๑๒ ปีต่อมา คือในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ท่านได้เรียบเรียงตำรานิรุกติศาสตร์ ภาค ๒ นับได้ว่าตำรา ๒ เล่มนี้เป็นผลงานวิจัยทางภาษา ๒ เล่มแรกในช่วงบุกเบิกการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับอุดมศึกษา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการศึกษาภาษาศาสตร์

เนื้อหาของนิรุกติศาสตร์ ภาคที่ ๑ เป็นความรู้เรื่องตำนานของนิรุกติศาสตร์ กำเนิดของคำและรูปคำ การแบ่งภาษาตามรูปลักษณะของภาษา หรือแบ่งโดยรูปตระกูลภาษา เสียง : หน่วยเสียง การแบ่งพยางค์ตามคุณสมบัติ การแบ่งพยางค์ชนะโดยฐานกรณ์ สระ ชนิด และการแยกพยางค์

เนื้อหาของนิรุกติศาสตร์ ภาคที่ ๒ เป็นความรู้เรื่อง การกลายเสียง คำลับเสียง การกลมกลืนเสียง การแปลงเสียงให้ต่างกัน เหตุที่เสียงของคำกลายไป การกลายเสียงมีแต่จุดหน้า ประมวลต้นเหตุการกลายเสียงตามความเห็นของนักนิรุกติศาสตร์ แนวเทียบคำที่เกิดจากแนวเทียบผิด สรุปการกลายเสียง คำซ้ำ ประเภทคำซ้ำ คำซ้ำชนิดอุจจารณวิลาส คำซ้อน ความหมาย และการกลายความหมาย ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก ความหมายย้ายที่ คำอุปมา

ผู้เขียนให้ความสำคัญตำรา ๒ เล่มแรกนี้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นพื้นฐานของการศึกษาในแผนกวิชาภาษาไทยในสมัยต่อมา และทำให้การศึกษาวิทยภาษาไทยตามแนวทางภาษาศาสตร์เน้นเครื่องมือมากขึ้นเป็นลำดับ และได้แสดงพัฒนาการการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษา กล่าวคือในหลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสาร มีแต่คำประสม ในตำรานิรุกติศาสตร์ ภาค ๒ เพิ่มการสร้างคำอีก ๓ ชนิด คือ คำซ้ำ คำซ้ำชนิดอุจจารณวิลาส และคำซ้อน ผู้เขียนได้เสนอขอยกย่องศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชธนะว่าเป็น บิดาภาษาศาสตร์ภาษาไทย ในการเรียบเรียงเอกสารประกอบคำสอนวิชา การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ : เสียงและระบบเสียงของภาษาไทย (ราตรี อันवारชร, ๒๕๓๙, น. ๒๕) ทั้งนี้เพราะท่านส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกศิษย์ได้มีโอกาสเดินทางศึกษาวิชาภาษาศาสตร์ต่อ ณ ประเทศสหราชอาณาจักร อาทิ ศาสตราจารย์ ดร.วิจินตน์ ภาณุพงศ์ ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล ฯลฯ เมื่อสำเร็จการศึกษาได้กลับมาสอนในแผนกวิชาภาษาไทย อาจารย์เหล่านี้ได้นำวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์มาประยุกต์สอนและวิเคราะห์วิจัย สร้างลูกศิษย์ต่อไปให้ได้ศึกษาวิทยภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ได้ผลิตบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิตออกไปสอนภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ นับว่าภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์เป็นแม่ข่ายของการศึกษาภาษาโดยนำวิชาภาษาศาสตร์มาใช้ประโยชน์ และเมื่อลูกศิษย์ของภาควิชาภาษาไทยสำเร็จการศึกษาได้กระจายออกไปบุกเบิกการศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ ในภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ทั้งในมหาวิทยาลัยส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่วนอาจารย์ที่เคยสอนภาษาอังกฤษเดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กลับมาเป็นอาจารย์ในภาควิชาภาษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผลงานวิจัยด้านภาษาไทยจึงกระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศ ในบทความนี้ผู้เขียนจะเสนอภาพรวมของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท และปริญญาเอกของภาควิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม สาขาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาควิชาภาษาศาสตร์(ภาษาไทย) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งหมดเป็นมหาวิทยาลัยส่วนกลาง ส่วนมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นตัวแทนภาคเหนือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณเป็นตัวแทนภาคใต้

๒.๒ ช่วงต่อมา (ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐) - พ.ศ. ๒๕๔๔

๒.๒.๑ พิจารณาจากภาษาที่ศึกษา

เมื่อพิจารณาประเภทภาษาที่ศึกษา มหาวิทยาลัยส่วนกลางจะศึกษาภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคจะศึกษาภาษาถิ่นเป็นส่วนใหญ่ นับได้ว่ามหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคได้ทำหน้าที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้มีการศึกษาภาษาไทยถิ่น ซึ่งมีความสำคัญดังที่พระยาอนุมานราชธนได้แสดงความคิดเห็นไว้ในจดหมายโต้ตอบเกี่ยวกับภาษาไทยกับพระธรรมราชาνώตร ความตอนหนึ่งว่า

โดยเหตุที่เราพูดกันอยู่ทุกวันนี้ ตามปกติไม่มีใครนึกว่าภาษาคืออะไร มีความสำคัญแก่เราในทางวัฒนธรรมเพียงไร ทำไมแต่ละภาษาจึงต้องมีภาษาถิ่นและเพราะด้วยเหตุใดภาษาจึงต้องมีทั้งเจริญและเสื่อมเหล่านี้เป็นต้น เราจะทราบเรื่องเหล่านี้ได้ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาซึ่งต้องฟังภาษาถิ่นเป็นหลักแห่งการศึกษา เพราะภาษาถิ่นย่อมรักษาวัฒนธรรมเดิมของชาติไว้ดีกว่า วัฒนธรรมจะมีสภาพเป็นความเจริญงอกงามก็อยู่ที่มรดกอันเป็นบุคลิกลักษณะของตนไว้ และมีปรับปรุงเสริมสร้างสิ่งใหม่ที่ผสมสมยบนรากฐานมรดกที่ได้รับไว้นี้ฉันใด เรื่องภาษาก็ฉันนั้น เพราะภาษาก็เป็นแง่หนึ่งหรือเหลี่ยมหนึ่งในวัฒนธรรมของชาติ และเป็นเหลี่ยมใหญ่ด้วย

(พระธรรมราชาνώตรและพระยาอนุมานราชธน, ม.ป.ป., น. ๑๙)

ความอีกตอนหนึ่งซึ่งท่านเน้นให้เห็นความสำคัญของภาษาถิ่น คือ

...วัฒนธรรมย่อมมีบุคคล หมู่ คณะท้องถิ่น ประเทศชาติมีกลิ่นๆ ต่างๆ กันและมีระดับสูงต่ำก็ไม่เท่ากัน วัฒนธรรมของบุคคลก็เป็นของหมู่คณะ ของหมู่คณะก็

เป็นของท้องถิ่น ของท้องถิ่นก็เป็นของประเทศชาติ พอพูนกันขึ้นไปจากน้อยไปหาใหญ่ แล้วในจำพวกเหล่านี้ยังแยกเป็นพวกสูง พวกต่ำอยู่ในชั้นอีกตัวหนึ่ง วัฒนธรรมที่เป็นส่วนหรือเป็นพื้นฐานของชาติ ของหมู่คณะ ของท้องถิ่นย่อมมีอยู่โดยเอกเทศ เมื่อรวมกันก็เหมือนคล้ายเสื้อทั้งผืน เมื่อแยกออกก็ไม่มีลายเสื้อ แต่ละลายเสื้อก็มีได้ก็ต้องมีส่วนต่างๆ ของเสื้อ ที่มีส่วนต่างๆ ไม่เหมือนกันมาประกอบรวมกัน เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมเดิมของหมู่ คณะของท้องถิ่นที่เป็นเอกเทศ โดยเฉพาะของแต่ละแห่งนั้นจะต้องรักษาและบำรุงไว้ เพราะเหมาะกับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ แต่ต้องทะนุบำรุงไว้ให้ก้าวหน้าด้วย จึงจะเจริญได้ต่อไป ถ้าบุคคล หมู่คณะ และท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมเหมือนกับส่วนรวมคือประเทศชาติของตนกันทั้งหมดเป็นแบบเดียวกันไม่มีแปลกใหม่ มีพิเศษเป็นเอกเทศของหมู่คณะและท้องถิ่น ก็แสดงว่าวัฒนธรรมของชาตินั้นตกอยู่ในอาการเสื่อม เหตุนี้การรักษาประเพณี ที่ว่ารักษาไว้ในที่นี้หมายความว่าจะต้องให้ประสานกันไปกับวัฒนธรรมของส่วนรวมด้วยมิเช่นนั้นก็กลายเป็นแยกวัฒนธรรมถึงเสียหาย

(เรื่องเดียวกัน, น. ๒๐)

จะเห็นได้ว่าการศึกษาค้นคว้าวิจัยภาษาไทยถิ่นมีความสำคัญ เพราะภาษาไทยถิ่น คือวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการศึกษาภาษาไทยโดยรวม ที่สำคัญคือภาษาไทยถิ่นยังรักษาเอกลักษณ์ของภาษาในตระกูลไตของเราไว้ (ราตรี ธันวารชร, ๒๕๓๐, น.๒๐)

๒.๒.๒ พิจารณาจากหัวข้อเนื้อหาของการศึกษา

ในการเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพและการประมวลผลวิจัยภาษาไทยตามหัวข้อเนื้อหา ซึ่งจะเสนอเรียงตามระบบต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นภาษาและการใช้ ตลอดจนการศึกษาภาษาถิ่นต่างๆ และเมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์ผลงานวิจัยทางภาษาไทยของมหาวิทยาลัยทั้ง ๖ มหาวิทยาลัย พบว่าเนื้อหาหนึ่งเรื่องอาจมีการศึกษาหลายประเด็น เช่น วิทยานิพนธ์เรื่องลีลาในงานเขียนของสมศรี สุกุมลนันทน์ ของนางสาวรุ่งฤดี ดวงดาว สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม (๒๕๔๐) ผู้เขียนจัดให้อยู่ในเนื้อหาการศึกษาเฉพาะบุคคล เป็นวัจนลีลาศาสตร์ (Stylistic Study) ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ศึกษาคำ สำนวน ประโยค และศึกษาด้านวัจนสัมพันธ์หรือการเชื่อมโยง (Cohesion) และวิธีการศึกษาเป็นการศึกษาแบบเฉพาะสมัย (Synchronic Study) เพราะศึกษางานบุคคลในช่วงเวลาเดียว เพื่อให้เห็นลักษณะของลีลาด้านการ

ใช้ภาษา และด้านกลวิธีของท่าน ผู้เขียนพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาแบบเฉพาะสมัย ส่วนน้อยใช้วิธีศึกษาแบบต่างสมัย (Diachronic Study) เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นอักษรนำ” ของ นางสาวสุรรัตน์ เมธสุทธิ (๒๕๔๔) วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาดูการเปลี่ยนแปลงด้านรูปคำ เสียงอ่าน และความของคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นอักษรนำ โดยเก็บข้อมูลจากพจนานุกรม ๗ ฉบับ นำมาเปรียบเทียบและพบการเปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ถ้าพิจารณาข้อมูลผลงานวิจัยทั้งหมดตามลำดับปีจะพบว่า การวิจัยผลงานด้านภาษาไทยเป็นไปตามเนื้อหาความรู้ที่หลังไหลมาจากการศึกษาตามพัฒนาการของการศึกษาภาษาศาสตร์ตามลำดับ ขอเสนอผลงานวิจัยทางภาษาเป็นวิทยานิพนธ์ระยะแรกที่ได้รับอิทธิพลในต่างประเทศจากการเรียนการสอนวิชานิรุกติศาสตร์ของศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน มี ๓ เรื่อง ดังนี้

ก. เรื่อง “ภาษาจีนและภาษาไทยถิ่นเป็นประโยชน์เพียงใดในการค้นคว้าที่มาของคำ” ของชอนกลิ่น พิเศษสกลกิจ ปีการศึกษา ๒๔๘๙ ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิทยานิพนธ์ปริญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิตเล่มแรก

ข. เรื่อง “ความแตกต่างระหว่างภาษากรุงเทพฯ กับภาษาสงขลา” ของ วิจิณต์น ดันทะวิบูลย์ ปีการศึกษา ๒๔๙๔

ง. เรื่อง “คำสันนิษฐานในภาษาไทยที่มีมูลรากเป็นคำภาษาเขมร” ของ กาญจนา นาคสกุล ปีการศึกษา ๒๕๐๑

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาษาจีนและภาษาไทยถิ่นเป็นประโยชน์เพียงใดในการค้นคว้าที่มาของคำ” ของชอนกลิ่น พิเศษสกลกิจ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ เมื่ออ่านแล้วพบว่า ถ้าเรารู้ภาษาจีนโดยเฉพาะเสียงกวางตุ้ง จะทำให้เราค้นหาที่มาของคำไทยบางคำมาจากภาษาจีนได้เป็นอย่างดี ตัวอย่าง เช่น คำว่า ผ้ามัน มัน คำตรงกับภาษาจีนที่ออกเสียง หม่าน, คำว่ามิดมิด มิดคำไทยตรงกับคำจีนออกเสียง หมิด, คำว่าลำปากยาก นาน ในคำซ้อนตรงกับคำจีนออกเสียง หนาน เป็นต้น การนี้ลักษณะเช่นเดียวกับคำภาษาไทยถิ่นมีประโยชน์ในการค้นคว้าที่มาของคำ เช่น กลิ่นอาย คำว่าอาย เป็นภาษาไทยใหญ่และไทยขาว แปลว่า กลิ่น, งูเงี้ยว คำว่า เงี้ยว เป็นภาษาไทยเถิงจันทน์ แปลว่างูตัวๆ ไป หรือคำว่า งูเจือก คำว่าเจือก ภาษาไทยอาหมแปลว่างู เป็นต้น ดังนั้น ถ้าเรารู้ภาษาจีนและภาษาไทยถิ่นเป็นประโยชน์อย่างมากในการค้นคว้าที่มาของคำบางคำ ซึ่งเราอาจไม่เข้าใจเวลาอ่านหนังสือ โดยเฉพาะวรรณคดีโบราณ

ส่วนวิทยานิพนธ์เรื่อง “คำสันนิษฐานในภาษาไทยที่มีมูลรากเป็นคำภาษาเขมร” ของ กาญจนา นาคสกุล ในปีการศึกษา ๒๕๐๑ เมื่ออ่านแล้วพบว่า ท่านได้แบ่งคำที่สันนิษฐานในภาษาไทยว่ามีมูลรากจากภาษาเขมร ๕ ประเภท คือ **ประเภทแรกเป็นศัพท์วรรณคดี** เช่น คำว่า **สลัก** ในคำ สลักเสลา ในภาษาไทยมาจากภาษาเขมรว่า **จลาก** หรือคำว่า **จำหลัก** ในวรรณคดีเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ มาจากภาษาเขมรว่า **จลัก** หรือคำว่า **คำนวร** ในภาษาวรรณคดีแปลว่าภาพวาด มาจากภาษาเขมรว่า **คำนุร** ซึ่งแผลงมาจาก **ครุ** ซึ่งแปลว่าวาดหรือลาก **ประเภทที่สองเป็นราชาศัพท์** เช่น คำราชาศัพท์ไทยว่า **กริ้ว** มาจากภาษาเขมรว่า **เกรว** คำราชาศัพท์ไทย **ทูล** ในคำว่า กราบทูล มาจากภาษาเขมรว่า **ทูล** แปลว่าบอก คำว่า**บันฑูร** ในภาษาราชศัพท์ไทยมาจากภาษาเขมร **บันฑูล** เป็นต้น **ประเภทที่สาม คำซ้อน** เช่น คำซ้อน **โง่เขลา** เป็นคำซ้อนที่มีรากศัพท์มาจาก **โง่** เป็นคำภาษาไทย ส่วน**เขลา** มาจากภาษาเขมร **เขลา** คำว่าป่าดงพงไพร คำว่า **ดง** มาจากภาษาเขมร **งฺง**, คำว่า **ครบถ้วน** ซึ่งเป็นคำซ้อนภาษาเขมรและภาษาไทย คำว่า **ครบ** มาจากภาษาเขมรว่า **ครบ** เป็นต้น **ประเภทที่สี่เป็นคำปรกติ** เช่น คำไทยว่า **กระซิบ**มาจากภาษาเขมร **ขลิบ**, คำไทย **เดิน** มาจากภาษาเขมรว่า **เกฺริ**, คำว่า **อวย** แปลว่าให้ในคำว่า **อวยพร** ก็มาจากภาษาเขมรว่า **โอย** เป็นต้น และ **ประเภทสุดท้ายเป็นคำที่สันนิษฐานไม่ได้** ที่ว่าสันนิษฐานไม่ได้ เพราะมีคำที่ปรากฏใช้ทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร และต่างก็มีรูปคำเหมือนกัน เช่น คำว่า **ก๊** **กง** **กระเบื้อง** คำภาษาเขมรก็เขียน **ก๊** **กง** **เกบ็อง**, คำว่า **ลุ่มยา** ในภาษาไทย ภาษาเขมรเขียน **ลม** (สำเนียงพระตะบองออกเสียงว่า **ลวม**) มีความหมายเช่นเดียวกับคำไทย ดังนั้นคำประเภทสุดท้ายอาจสันนิษฐานว่าเขมรมีไทยหรือไทยมีภาษาเขมรก็ได้

เนื้อหาของการศึกษาเรียงลำดับตามระบบต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นภาษา ดังนี้

๑) รูปและเสียง

๑.๑) รูป: ตัวอักษรและอักขรวิธี

วิทยานิพนธ์นี้มีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าว เป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบทั้ง ๕ เรื่อง เช่น

๑.๑.๑) พยัญชนะควบกล้ำในตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ของ กรรณานู ณ ถลาง (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี,

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๑)

๑.๑.๒) การเปลี่ยนแปลงของคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นอักษรนำ ของ สุรวิรัตน์ เมธสุทธิ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๔)

๑.๑.๓) ลักษณะอักษรและอักษรวิธีในจารึกสมัยสุโขทัย ของ อนันต์ ทรงวิทยา (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔)

๑.๑.๔) วิเคราะห์ลักษณะอักษรและอักษรวิธีไทยถิ่นใต้ ในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วง พ.ศ. ๒๓๖๒-๒๔๖๑ จากหนังสือชุด ของ จุฑาทิพย์ ยอดพิจิตร (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๓) วิทยานิพนธ์เรื่องนี้พบลักษณะเด่นของอักษรวิธีไทยถิ่นใต้ คือมีการเอาเสียงพยัญชนะสะกดของพยางค์ต้นไปเพิ่มเป็นเสียงควบกล้ำกับพยัญชนะต้นของพยางค์ที่ตามมา

๑.๒) เสียงและระบบเสียง

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็น วิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยทักษิณ มี ๑๑ เรื่อง เช่น

๑.๒.๑) เสียงวรรณยุกต์ ภาษาโคราช: การศึกษาเชิงกลศาสตร์ ของ มนต์ โกมล (ภาควิชาภาษาศาสตร์ (ภาษาไทย) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙)

๑.๒.๒) วรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นกาญจนบุรี ของ เนตรนา วรวงษ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓)

๑.๒.๓) การวิเคราะห์รูปแบบทางสัทวิทยาของคำยืมสองพยางค์จากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในวรรณคดีไทยในช่วง ๒๓๒๕-๒๔๖๘ ของ อรประไพ กิตติเวช (ภาควิชาภาษาศาสตร์ (ภาษาไทย) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓) วิทยานิพนธ์เล่มนี้พบว่า คำยืมจากวรรณคดีไทยมีมาจาก ๖ ตระกูล คือ ตระกูลอินโด-ยูโรเปียน, ตระกูลจีน-ทิเบต, มอญ-เขมร, มาลาโย-โพลินีเซียน และตระกูลแอฟโร-เอเชียติก การศึกษาใช้ทฤษฎีสัทวิทยาสัมผัสพยางค์ (prosodic

phonology) การวิเคราะห์รูปแบบทางสัทวิทยาของคำยืมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า คำยืมซึ่งเป็นผลจากการสัมผัสภาษา (language contact) เกิดขึ้นกับวรรณคดีไทยประเภทร้อยกรองในสมัยรัชกาลที่ ๖ เช่นเดียวกัน

๒) ชนิดของคำและคำที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหาสารคามและมหาวิทยาลัยทักษิณ เช่น

๒.๑) การจำแนกคำในภาษาถิ่นขอนแก่น ของ พงศ์ศิริ นาคพงศ์ (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๕)

๒.๒) คำลักษณนามในภาษากะเลิง บ้านดงมะไฟ จังหวัดสกลนคร ของ กอบกุล มาเวียง (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๓)

๒.๓) คำเรียกญาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช ของ เยาวลักษณ์ เฉลิมเกียรติ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๒)

๓) วลี

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เช่น

๓.๑) โครงสร้างของหน่วยแก่นของกริยาวลี ของ นววรรณ พันธุเมธา (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐)

๓.๒) การวิเคราะห์โครงสร้างของปริมาณวลีในภาษาไทย ของ สรัญญา เสวตมาลย์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐)

๓.๓) หน่วยสร้างแบบจารีตวิเคราะห์ในภาษาไทย ของ วิภาส โปธิแพทย์ (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒)

๔) อนุประโยคหรืออนุพากย์

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น

๔.๑) อนุพากย์ในภาษาไทย ของ ศุภวิฑูร ชำนิโรคนานต์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒)

๔.๒) การเปลี่ยนแปลงของวิเศษนามุประโยคบอกเวลาในสมัยรัตนโกสินทร์ ของ สายสมร วัฒนะสมบุญ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖)

๔.๓) การแปรและการเปลี่ยนแปลงของคณนามุประโยคในภาษามัยรัตนโกสินทร์ ของ ประภาวรัตน์ พรหมปภากร (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙)

๕) ประโยค

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร

เมื่อพิจารณาจัดกลุ่มการศึกษาสามารถจำแนกได้เป็น ๔ กลุ่มคือ

๕.๑) รูปประโยค

๕.๒) ส่วนประกอบของประโยค

๕.๓) โครงสร้าง

๕.๔) ประโยคแฝงเจตนาหรือวัจนกรรม (Speech Act)

๕.๑) รูปประโยค

วิทยานิพนธ์ที่ศึกษารูปประโยค ได้แก่

๕.๑.๑) คำถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธในภาษาไทย ของ จิตราภรณ์ เกียรติไพบูลย์ (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕)

๕.๑.๒) รูปคำถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธในงานแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ของ เฉลียว เอกนิยม (ภาควิชาภาษาศาสตร์ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙)

๕.๒) ส่วนประกอบของประโยค ได้แก่

๕.๒.๑) ส่วนประกอบประเภทเสริมประโยคในภาษาถิ่นอีสาน ของ ยุบล ธนสีลังกูร (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖)

๕.๒.๒) ภาคแสดงในประโยคความเดียว ของ เร็น อีสง (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙)

๕.๓) โครงสร้างของประโยค ได้แก่ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การวิเคราะห์โครงสร้างประโยคของหนังสือสำหรับเด็กวัย ๓-๕ ปี ฉบับขณะการประกวด ปี ๒๕๒๖-๒๕๓๐: การศึกษาเปรียบเทียบของ วีน่า พรุ่งสุริยะพันธ์ (ภาควิชาภาษาศาสตร์(ภาษาไทย) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓)

๕.๔) ประโยคแฝงเจตนาหรือวัจนกรรม (Speech Act) เช่น

๕.๔.๑) ประโยคเงื่อนไขเพื่อยืนยันในภาษาไทย ของ พัทรินทร์ ดวงศรี (ภาควิชาภาษาศาสตร์ (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖)

๕.๔.๒) บทบาทของประโยคคำถามในมาตรฐานภาษาไทย: การศึกษาเชิงพัฒนาการต่อเนื่อง ของ สุธาสินี สิทธิเกษร (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖)

๕.๔.๓) การศึกษาในประโยคภาษาไทยที่มีคำว่า “ทำไม” ทางด้านอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ ของ สิริลักษณ์ นุ่นศรีงาม (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

๖) ปริจเฉทหรือสัมพันธสาร (Discourse)

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เช่น

๖.๑) การเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในภาษาถิ่นเหนือ ของ พลสุข นาวิก (ภาควิชาภาษาศาสตร์(ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒)

๖.๒) ดัชนีปริจเฉทในบทสนทนาแบบกันเองในภาษาไทยกรุงเทพ ของ วัชรพล บุญมิต (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙)

๖.๓) การวิเคราะห์ปริเฉท “ทอล์คโชว์” ของ ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์ ของ วิจารณ์ วรณ วรณ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒)

๗) การสร้างคำ, วิธีสร้างคำ

๗.๑) การสร้างคำสมัยต่างๆ

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าว เป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เช่น

๗.๑.๑) การสร้างคำในภาษามลายูถิ่นโกสินทร์ ของ ลินดา วิชาดากุล (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๒๘)

๗.๑.๒) การสร้างคำในภาษาไทยสมัยอยุธยาของ เบญจมาศ บางอัน (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาลัยเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๒๙)

๗.๑.๓) การสร้างคำในภาษาไทยสมัยสุโขทัยของ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (สาขาวิชาภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๐)

๗.๒) การสร้างคำแต่ละประเภทและวิธีสร้างคำ

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยทักษิณ เช่น

๗.๒.๑) การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำประสมในภาษาไทยของ อนงค์ เที่ยงอุบล (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕)

๗.๒.๒) การศึกษาการซ้อนคำในภาษาไทย ของ ราตรี ธีรวารุ (วิทยานิพนธ์ระดับอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓)

๗.๒.๓) การเปรียบเทียบคำซ้ำแบบหนึ่งในภาษาไทยและภาษาเขมร ของ กรรณิการ์ ชินะโชติ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕)

๗.๒.๔) คำผसानและที่มาของหน่วยผसानในภาษาไทย ของ เสาวรัตน์ ดาราวงศ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗)

๗.๒.๕) การแปลงคำในภาษา ของ วัลยา ช่างขวัญยืน (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕)

๗.๒.๖) ศัพท์บัญญัติที่เกิดขึ้นตั้งแต่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน ของ เกื้อกมล พุกกะประมุล ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๓๒)

๗.๓) คำยืม

วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เช่น

๗.๓.๑) คำไทยและอิทธิพลบางประการของภาษาไทยในภาษาเขมร ของ กรรณิการ์ ชินะโชติ (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒)

๗.๓.๒) คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทยสมัยอยุธยา ของ พันศักดิ์ อ่อนดีกุล (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๓๑)

๗.๓.๓) คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษจากพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของ วีระ ภวภูตานนท์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑)

๘) การใช้ภาษา: การใช้คำ, คำศัพท์ และสำนวน

๘.๑) การใช้ภาษา: การใช้คำ

วิทยานิพนธ์ในส่วนที่ศึกษาการใช้ภาษา: การใช้คำนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเฉพาะสมัยของการใช้คำ เพื่อจุดประสงค์ในการนำมาตั้งชื่อบุคคล นามสกุล ร้านค้า หมู่บ้าน มักศึกษาในเชิงภาษาศาสตร์สังคม ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลสนาม มีการออกแบบสอบถาม วิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าว

เป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เช่น

๘.๑.๑) การศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อธุรกิจการค้า ของ วิยะดา จงบรรจบ (ภาควิชาภาษาศาสตร์(ภาษาไทย) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔)

๘.๑.๒) นามสกุลคนไทยมุสลิมเชื้อสายมาเลย์: กรณีศึกษาที่ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ของ อารมณีย์ คูประเสริฐวงศ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๔)

๘.๑.๓) การศึกษาการใช้ภาษาในการตั้งชื่อที่มีชวงวัยต่างกันในตลาดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของ ธนพร ใจปลื้ม (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔)

๘.๑.๔) แนวโน้มการตั้งชื่อร้านค้าในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ของ ลัดดาวัลย์ ศรีเมฆ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๔)

๘.๑.๕) การศึกษาการตั้งชื่อของคนไทย ของ วิรัช ศิริวัฒนนะนาวิน (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๔)

๘.๒) การใช้ภาษา: การใช้คำศัพท์

วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของสาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เช่น

๘.๒.๑) ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดมหาสารคาม ของ พรทิพย์ บุญเก่า (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓)

๘.๒.๒) การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์ ของ สุวีริรัตน์ ปานะรัตน์ (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๓)

๘.๒.๓) ภาษาไทยถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดแพร่: การศึกษาศัพท์ ของ เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔)

๘.๓) จำนวน

วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยทักษิณ เช่น

๘.๓.๑) ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาไทย ของ จิราภรณ์ ภัทรานุกัทร (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑)

๘.๓.๒) ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษานครศรีธรรมราช ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอท่าศาลา ของ ชัยวัฒน์ สีแก้ว (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๑)

๘.๓.๓) จำนวนเปรียบเทียบล้านนา: การศึกษาโครงสร้างและอรรถลักษณะ ของ สุกดา ธนะวงศ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๔)

๘.๓.๔) ถ้อยคำสำนวนในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๗-๒๕๔๑ ของ น้ำเพชร สายบุญเรือน (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓)

๘.๓.๕) วิเคราะห์สำนวนที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดภูเก็ต ของ พรณี สวัสดิผล (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔)

๙) การใช้ภาษาเฉพาะบุคคล เฉพาะวงการต่างๆ และเฉพาะสมัย

๙.๑) การใช้ภาษา: การใช้ภาษาเฉพาะบุคคล หมายถึง การวิจัยทางภาษาที่ศึกษางานประพันธ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทางภาษาศาสตร์ เรียกว่าเป็นวิธีการศึกษาวัจนลีลาศาสตร์ ในการศึกษาด้านนี้จะพบประเด็นการใช้คำ การใช้ประโยค ลักษณะการใช้ภาษาด้านต่างๆ กลวิธีการเขียน ตลอดจนลีลาในงานเขียนของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ข้อมูลส่วนใหญ่เก็บจากเอกสารงานเขียนของบุคคลนั้นๆ มาศึกษา

วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าวนี้ เป็นวิทยานิพนธ์ของภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม และภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ดังนี้

๙.๑.๑) การใช้ภาษาในสารคดีของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๙ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑)

๙.๑.๒) การใช้ภาษาในวรรณกรรมของดอกไม้สด ของ พกฤษา เนียมทอง (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑)

๙.๑.๓) ลีลาในงานเขียนของสมศรี สุกุมลนันทน์ ของ รุ่งฤดี ดวงดาว (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๐)

๙.๑.๔) ลีลาและวรรณศิลป์ในพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของ พิลิทธิ์ กอบบุญลีลา (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒)

๙.๑.๕) การศึกษาพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของ วรรณวรางค์ เจริญพันธ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๒)

๙.๑.๖) จดหมายเหตุรายวันพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า: ต้นเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวยุคแรก ของ สรดี ใจสะอาด (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒)

๙.๑.๗) วิเคราะห์บทความจากหนังสือ “วิพากษ์การใช้ภาษาไทย” ของ ยินดี สุวรรณลอยล่อง (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓)

เมื่อได้ศึกษาวิจัยเอกสารหมายเลขที่ ๙.๑.๕ คือ การศึกษาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ของวรรณวรางค์ เจริญพันธ์

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การใช้ภาษาในพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มี ๔ ลักษณะ คือ **ลักษณะที่หนึ่ง** คือ ด้านการใช้คำและสำนวน ได้แก่การใช้สรรพนาม พบว่า พระองค์ทรงเลือกใช้คำสรรพนามตามฐานะทางสังคมของผู้รับสารหรือบุคคลที่ทรงกล่าวถึง นอกจากนี้เนื้อหาของเรื่องยังมีส่วนในการที่ทรงเลือกใช้คำสรรพนามด้วย ส่วนการใช้คำลักษณนาม ดังที่ปรากฏในประกาศเกี่ยวกับการใช้ลักษณนาม ช้าง ม้า ให้ถูกต้อง ส่วนการใช้คำซ้อนพบว่าพระองค์ทรงใช้คำซ้อนเป็นจำนวนมาก จนน่าจะกล่าวได้ว่าทรงใช้คำซ้อนเพื่อประโยชน์ในการอธิบายสารอย่างแท้จริง และการใช้สำนวนปรากฏว่าหลายสำนวนยังคงมีใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่บางสำนวนเลิกไปแล้ว เป็นต้น **ลักษณะที่สอง** คือ ด้านการใช้ประโยคพบว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิยมใช้ประโยคความซ้อน ประโยคความรวม และประโยคความรวมซับซ้อนมากกว่าประโยคความเดียว นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยคเปรียบเทียบและประโยคขยายความด้วย การใช้ประโยค ๒ แบบนี้ ทำให้ข้อความในประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ และชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระองค์ท่านสามารถสื่อสารความได้แจ่มแจ้งชัดเจนยิ่งขึ้น **ลักษณะที่สาม** คือ ด้านการใช้วจนะสัมผัส พบว่ามี ๓ แบบ คือ การเชื่อมโยงความโดยการละคำ โดยการแทนที่ และโดยการใช้ที่มีความสัมพันธ์กัน **ลักษณะสุดท้าย** คือ การใช้ภาพพจน์ ปรากฏว่าการใช้ภาพพจน์แบบอุปมามากกว่าการใช้ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ ส่วนภาพพจน์แบบอื่นๆ ไม่ปรากฏในพระราชนิพนธ์

ผลงานวิจัยเรื่องนี้มีเกณฑ์เรื่องการใช้ประโยคที่น่าสนใจ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิยมใช้ประโยคความซ้อน ประโยคความรวมซับซ้อนและความรวมซับซ้อนยิ่งขึ้นมากกว่าประโยคความเดียว เกณฑ์ดังกล่าวนี้อาจเป็นเครื่องมือช่วยวินิจฉัยว่า ศิลาจารึกหลักที่ ๑ มีได้เป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะในศิลาจารึกหลักที่ ๑ มีการใช้ประโยคความเดียวมากกว่า ถ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ข้อความเชื่อของคนบางกลุ่ม ลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะบุคคลในเรื่องประโยคในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ก็จะต้องทรงใช้ประโยคความรวม ประโยคความรวมซับซ้อน และประโยคความรวมซับซ้อนยิ่งขึ้นในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ด้วย

๔.๒) การใช้ภาษา: การใช้ภาษาเฉพาะวงการ

การใช้ภาษาเฉพาะวงการหมายถึง การนำภาษาที่ใช้ในการโฆษณา ภาษาทางราชการ ภาษาในเพลง ภาษาการบรรยายข่าว ไม่ว่าจะเป็น

ชาวทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมด้านต่างๆ ภาษากฎหมาย ภาษาการเมือง ภาษาเศรษฐกิจ/เศรษฐศาสตร์ ภาษาหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นภาษาพาดหัวข่าว คำสร้างภาพในหนังสือพิมพ์ คำสแลง ภาษาของนักจัดรายการวิทยุ ภาษาที่ใช้ในวิทยุติดตามตัว (เพจเจอร์) วรรณศิลป์ในวรรณกรรมเด็ก ภาษาในวรรณกรรมเพลงยอดนิยม เป็นต้น ทั้งหมดเป็นการศึกษาภาษาเฉพาะสมัย (Synchronic Study) เพื่อให้เห็นลักษณะภาษาเฉพาะวงการต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ทางด้านภาษาศาสตร์ใช้ทฤษฎีวรรณลีลา ศาสตร์ (Stylistic Study) ซึ่งน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) ศาสตร์นี้มีประโยชน์ในการศึกษาด้านการใช้ภาษาและอื่นๆ ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเอกสาร การศึกษาลักษณะนี้กำลังเป็นที่นิยมของแทบทุกมหาวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาตามหัวข้อดังกล่าว เป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยานิพนธ์ที่พบมีจำนวนถึง ๔๗ เรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๔.๒.๑) การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะภาษาไทยที่ใช้โฆษณาในหนังสือพิมพ์รายวันระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๑ ของ ศรีจันทร์ วิชาติตรง (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓)

๔.๒.๒) การศึกษาลักษณะภาษาของข่าวบันเทิงในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ศศิธร ทัศนัยนา (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔)

๔.๒.๓) ลักษณะของภาษาที่ใช้ในการบรรยายข่าวกีฬาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์และนิตยสารกีฬาภาษาไทย ของ เรือเอกยงยุทธ พูพะเนียด (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๓)

๔.๒.๔) การวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนในการเสนอข่าวและบทความในหนังสือจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดัตต ของ ศุภรัตน์ แสงจันทร์แก้ว (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๔๓)

๔.๒.๕) การวิเคราะห์การนิยามศัพท์ภาษากฎหมาย: กฎหมายครอบครัวและมรดก ของ ดุลยการณ์ กรณษ์แสง (ภาควิชาภาษาศาสตร์

(ภาษาไทย) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗)

๙.๒.๖) การวิเคราะห์ศัพท์และการศึกษาการเลือกใช้ศัพท์
เศรษฐศาสตร์ไทยของ ชัดมาณ ดาราฉาย (ภาควิชาภาษาศาสตร์(ภาษาไทย) คณะ
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒)

๙.๒.๗) การใช้คำในมหาชาติคำหลวงฉบับสร้อยสังกร
ของ กรรณิการ์ พันชนะ (ภาควิชาภาษาและวรรณคดีล้านนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖)

๙.๒.๘) คำร่วมสมัยนอกพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตย
สถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ของ ประทีป แสงแก้ว (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๕)

๙.๒.๙) ลักษณะของภาษาโฆษณาในหนังสือพิมพ์
รายวัน ของ วรศิลป์ อัยวรรณ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒)

๙.๒.๑๐) ศึกษาการใช้ภาษาพูดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์
รายวัน ของ ชาลี คงฤทธิ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔)

๙.๓) การใช้ภาษาเฉพาะสมัย

วิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเป็นการใช้ภาษาเฉพาะสมัยเป็น
การศึกษาทั้งแบบการศึกษาเฉพาะสมัย (Synchronic Study) เพื่อให้เห็นลักษณะของ
ภาษาสมัยนั้นๆ และแบบการศึกษาภาษาต่างสมัย (Diachronic Study) ทั้งนี้เพื่อเปรียบ
เทียบกับภาษาไทยกรุงเทพฯ ปัจจุบันเพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงภาษา วิทยานิพนธ์
ที่ศึกษาภาษาเฉพาะสมัยเป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ทั้ง ๒ เรื่อง คือ

๙.๓.๑) การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา
ของ ปรีชา ช้างขวัญยืน (๒๕๑๕)

๙.๓.๒) การใช้คำและสำนวนในสมัยสุโขทัยของ ขวนพิศ
อิฐรัตน์ (๒๕๑๗)

ผลการศึกษาภาษาเฉพาะสมัย มีดังนี้

ปรีชา ช่างขวัญยืน (๒๕๑๕) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการใช้ภาษาไทยในสมัยอยุธยาซึ่งเริ่มจากสมัยพระเจ้าอู่ทอง ถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ และได้เสนอการแบ่งสมัยของภาษาไทย คือภาษาสมัยสุโขทัย เป็นภาษาไทยที่ใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงอยุธยาก่อนสมัยพระเจ้าบรมโกศ ภาษาสมัยอยุธยา คือภาษาที่ใช้หลังสมัยพระเจ้าบรมโกศถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นต้น นอกจากนี้ได้ศึกษา คำสำนวน และทำนองเขียน แต่ละหัวข้อกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของเรื่องนั้นๆ ในภาษาร้อยแก้วสมัยอยุธยา และได้สรุปข้อแตกต่างของการใช้ภาษาไทยสมัยอยุธยากับภาษาไทยสมัยปัจจุบันด้วย ประโยชน์ที่จักได้จากการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ คือจะได้ความรู้ในด้านประวัติของภาษาไทยซึ่งเป็นประโยชน์แก่การศึกษาเปรียบเทียบภาษา เป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของภาษาและเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การศึกษาภาษาไทยในเชิงประวัติก้าวหน้าเร็วและมั่นคงยิ่งขึ้น

ส่วนชวนพิศ อธิรัตน์ (๒๕๑๗) ได้ศึกษาเรื่องการใช้คำและสำนวนในสมัยสุโขทัย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาในสมัยปัจจุบัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ภาษาไทยในระยะ ๗๐๐ ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลง ๓ ประการ **ประการแรก** ในเรื่องการใช้คำ ปรากฏว่าคำบางคำในหมวดคำบางหมวด อันได้แก่ คำลักษณนาม คำสรรพนาม คำนำหน้าชื่อ คำปฏิเสธ คำบุพบท และคำที่ใช้บอกมาตรฐานต่างๆ ตลอดจนคำซ้อนในสมัยก่อนมีวิธีใช้ต่างกับปัจจุบัน **ประการที่สอง** ในด้านความหมาย คำบางคำมีรูปเหมือนกันทั้งในสมัยก่อนและสมัยปัจจุบัน แต่ใช้ในความหมายที่ต่างกัน คำบางคำมีรูปต่างกันแต่ใช้ในความหมายเหมือนกัน คำบางคำมีใช้ในภาษาถิ่นต่างๆ ด้วยความหมายอย่างเดียวกันกับที่ใช้ในสมัยก่อน และคำบางคำเป็นคำเก่าหรือที่เรียกว่าโบราณศัพท์ซึ่งปัจจุบันไม่มีใช้ แต่จะมีใช้เฉพาะในภาษาสมัยสุโขทัยเท่านั้น **ประการสุดท้าย** คือ เรื่องสำนวน ปรากฏว่าสำนวนที่ใช้ในสมัยก่อนบางสำนวน ยังคงมีใช้ในภาษาปัจจุบันด้วยความหมายอย่างเดียวกัน แต่ถ้อยคำบางส่วนเปลี่ยนแปลงไป บางสำนวนยังคงมีใช้ในภาษาถิ่นปัจจุบัน และบางสำนวนเป็นสำนวนที่มีใช้ในสมัยสุโขทัยเท่านั้น

๑๐) การใช้ภาษา: การศึกษาคำศัพท์

ในส่วนการศึกษาการใช้ภาษา: การศึกษาคำศัพท์ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิทยาการภาษาถิ่นและ/หรือการศึกษาภาษาเฉพาะสมัยเชิงภาษาศาสตร์ สังคม เพื่อการแบ่งเขตภาษา หรืออาจดูการแปรภาษาตามอายุ อาชีพ ฯลฯ ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลสนาม ส่วนน้อยเป็นการศึกษาคำศัพท์เพื่อดูความหมาย และมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบด้วย วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาในด้านนี้เป็นของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวมีจำนวน ๒๑ เรื่อง เช่น

๑๐.๑) ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปาง ของ จำลอง คำบุญชู (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗)

๑๐.๒) ภาษาไทยที่ใช้ในปัจจุบันในรัฐกลันตันไทรบุรี และปะลิส ของ ฉันทัส ทองช่วย (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕)

๑๐.๓) ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดอุดรดิตถ์: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์ ของ ปานตา นาคพันธ์วงศ์ (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๐)

๑๐.๔) การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี ของ สุรัตน์ ปานะรัตน์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๓๓)

๑๐.๕) ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม ของ พรทิพย์ บุญเก่า (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๓๒)

๑๐.๖) ภาษาไทยถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดแพร่: การศึกษาคำศัพท์ ของ เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข (สาขาจารึกภาษาไทย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๔)

๑๐.๗) ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาถิ่นใต้จังหวัดสงขลา ของ ประคุณ เทพสกุลรัตน์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๓๔)

๑๐.๘) วิเคราะห์การใช้ศัพท์และการแปรของภาษาไทยถิ่นได้ในบุคคลสามระดับอายุ ศึกษาเฉพาะกรณีเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ของ อนงนาฏ บุญแก้ว (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔)

๑๐.๙) ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี ของ วิภา สมบูรณ์ศักดิ์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๙)

๑๐.๑๐) ภูมิศาสตร์คำศัพท์ไทยถิ่นจังหวัดมุกดาหาร ของ สุนทร วรรณ (ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐)

๑๑) ศึกษาลักษณะภาษาไทยถิ่น

วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาลักษณะภาษาไทยถิ่น หมายถึง วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันในจังหวัดต่างๆ ทางภาคใต้ ตั้งแต่ระบบเสียง ระบบไวยากรณ์ และความหมาย ที่สำคัญคือวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาด้านนี้ได้เสนอแนะให้นำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการสอนภาษาไทยมาตรฐานแก่ผู้เรียนที่พูดภาษาไทยถิ่นภาคใต้ในแต่ละจังหวัดด้วย ผลงานวิจัยด้านลักษณะภาษาไทยถิ่นนี้เป็นของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณทั้งหมด ๑๒ เรื่อง เช่น

๑๑.๑) ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันจังหวัดยะลา ของ สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์ (๒๕๒๙)

๑๑.๒) ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันจังหวัดตรัง ของ ณรงค์ ทองเพ็ญจันทร์ (๒๕๓๑)

๑๑.๓) ลักษณะของภาษาถิ่นที่ชาวมุสลิมใช้ในชีวิตประจำวัน ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ของ สายสมร ยุวนิมิต (๒๕๓๑)

สรุปเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาภาษาเฉพาะสมัยเชิงเปรียบเทียบของภาษาในจังหวัดต่างๆ ของภาคใต้ ทำให้เรามองเห็นภาพโดยรวมของลักษณะภาษาถิ่นใต้ ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์มากกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ เช่น เสียงวรรณยุกต์ในภาษายะลามี ๗ หน่วย เสียงพยัญชนะมีเสียง / ณ / และ / อย / ด้วย ทั้งสองเสียงเป็นหน่วยเสียงพยัญชนะไทยดั้งเดิม ซึ่งภาษาไทยถิ่นยะลายังรักษาไว้ ส่วนภาษาไทยกรุงเทพฯ รักษารูปเขียน แต่เสียงได้เปลี่ยนไปแล้ว โดยเสียง / ณ / และ / อย /

ได้รวมกับเสียง / ย / เป็นเสียง / ย / เป็นต้น ส่วนเสียงสระเหมือนภาษาไทย กรุงเทพฯ คือมีสระเดี่ยว ๑๘ หน่วย สระประสมมี ๓ หน่วย ส่วนโครงสร้างพยางค์มีถึง ๕๔ ลักษณะ มากกว่าโครงสร้างพยางค์ของภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งมีเพียง ๓๘ ลักษณะ ด้านระบบไวยากรณ์ส่วนใหญ่มีลักษณะตรงกันกับภาษาไทยกรุงเทพฯ มีเพียงส่วนน้อยที่แตกต่างกัน เช่น ด้านโครงสร้างคำ คำบางคำที่ภาษาไทยกรุงเทพฯ ออกเป็นคำสองพยางค์ แต่ภาษาไทยถิ่นออกเป็นคำพยางค์เดียว เป็นต้น ด้านการสร้างคำ มีการซ้ำคำ ลักษณะนาม และมีการสร้างคำประสมบางคำสลับที่กับภาษาไทยกรุงเทพฯ ด้านหมวดคำมีการใช้คำในบางหมวดต่างกัน ส่วนด้านการเรียงลำดับคำมีการเรียงคำขยาย และมีการเรียงคำจำนวนนับบางคำในประโยคที่สลับที่กัน ส่วนด้านความหมายของคำที่นำสนในบางคำ งานวิจัยเรื่องภาษาไทยถิ่นที่ใช้ปัจจุบันในจังหวัดยะลา ได้ศึกษา ๓ ประเด็น คือ คำที่มีรูปเหมือนกันกับภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่ใช้ในความหมายต่างกัน คำที่มีรูปคำต่างกันแต่ใช้ในความหมายเหมือนกัน และคำที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น ปรากฏว่าคำที่น่าสนใจดังกล่าวมีเพียงส่วนน้อยที่มีความหมายต่างกับภาษาไทยกรุงเทพฯ เป็นต้น นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ทุกเรื่องได้เสนอแนะให้ใช้ผลวิจัยไปสอนภาษาไทยมาตรฐานแก่ผู้เรียนที่พูดภาษาไทยถิ่นจังหวัดต่างๆ ทางภาคใต้

๑๒) อื่นๆ

เป็นวิทยานิพนธ์ซึ่งมีเนื้อหานอกเหนือจาก ๑๑ ข้อข้างต้น มี ๙ เรื่อง เป็นวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยศิลปากร เช่น

๑๒.๑) การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะข้อผิดพลาดในการเขียนภาษาไทยของนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๑๕ และ ๒๕๑๖ ของ ไชยสิริ ปราโมช ณ อยุธยา (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘)

๑๒.๒) การเว้นวรรคในการเขียนภาษาไทย ของ กอบกุล ถาวรานนท์ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓)

๑๒.๓) การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะข้อผิดพลาดในการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนเทศบาล ๑ สว่างวิทยา อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย ของศศิวันท์ ภมรศิริ (ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม, ๒๕๓๒)

จะเห็นได้ว่าเมื่อดูสถานภาพและประมวลความรู้ผลการวิจัยภาษาไทยซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ ของมหาวิทยาลัยส่วนกลาง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และส่วนภูมิภาค คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่าการศึกษาภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากการศึกษาภาษาศาสตร์ด้านต่างๆ อย่างมาก ผลการศึกษาจึงออกมามากมาย ซึ่งเป็นผลดีในด้านที่เรามีแรงมุ่งมั่นในการศึกษา แต่เมื่อมองลึกในด้านไวยากรณ์ พบผลเสีย คือมีการใช้ไวยากรณ์หลายทฤษฎีในการวิเคราะห์ภาษาไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้ที่เป็นศึกษาศาสตร์ต่อในต่างประเทศ จะศึกษาทฤษฎีใดก็นำทฤษฎีนั้นมาใช้ในการคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าคิด เพราะภาษาเป็นสิ่งสมมติที่มนุษย์คิดขึ้นย่อมมีความลึกซึ้งเกินกว่าที่ทฤษฎีทางภาษาทฤษฎีใดจะอธิบายได้ ดังนั้นเราต้องมีสติในการใช้ทฤษฎีดังกล่าว ว่าเข้ากับลักษณะภาษาไทยของเราหรือไม่ เพียงใด มีข้อดีและข้อเสียอย่างไร

ถ้าพิจารณาในส่วนการใช้ภาษา ทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงสังคมจะเป็นประโยชน์ ทำให้เราได้แง่มุมในการศึกษาการใช้ภาษาเฉพาะบุคคล เฉพาะวงการ ซึ่งเป็นประโยชน์มากที่สุด ถ้าเราสามารถรวบรวมผลงานวิจัยดังกล่าวได้มากๆ เราจะได้ไม่ทำวิทยานิพนธ์ซ้ำซ้อน และที่สำคัญคือ สมัยนี้เป็นสมัยปฏิรูปการศึกษา ถ้าครูต้องแต่งตำราเอง อาจใช้ผลงานวิจัยภาษาไทยที่มีผู้รวบรวมไว้เป็นข้อมูลในการเรียบเรียงตำราได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่เรื่องอักษรและอักขรวิธี เสียงและระบบเสียง คำ พยางค์ ชนิดของคำ วลี อนุประโยค ประโยค วัจนกรรม (Speech Act) บริเจต ความหมาย (Semantics) การสร้างคำแต่ละชนิด คำพยาน, คำประสม, คำซ้อน, คำซ้ำ, คำแปลง และศัพท์บัญญัติ วิธีสร้างคำแต่ละชนิด ได้แก่ วิธีซ้อนคำ, วิธีแปลงคำ, คำยืม, ตำราที่จะใช้กับแนวทางในการตั้งชื่อเฉพาะด้านต่างๆ เช่น ชื่อบุคคล นามสกุล ร้านค้า ฯลฯ ส่วนนวนไทย, การใช้ภาษาเฉพาะบุคคล (Personal Stylistics), การใช้ภาษาเฉพาะวงการ (Professional Stylistics), ภาษาไทยสมัยต่างๆ คือ ภาษาสมัยสุโขทัย ภาษาสมัยอยุธยา ภาษาสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นตอนปลาย ภาษาไทยปัจจุบัน เป็นต้น

สรุปก็คือ ผู้เขียนคิดว่าสถานภาพและความรู้ทางด้านภาษาไทย ขณะนี้เหมาะสมที่จะใช้เป็นเครื่องมือและข้อมูลในการเขียนตำราทั้งภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นโดยเฉพาะภาษาถิ่นใต้ ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการกำลังผลิตหลักภาษาไทยชุดใหม่ คือ หนังสืออุเทศภาษาไทยชุดนอกจากนี้ถ้าหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ ชื่อ หนังสืออุเทศภาษาไทย ชุดบรรทัดฐานภาษาไทยซึ่งมี ๖ เล่ม คือ

เล่ม ๑ คำระบบเสียง อักษรไทย การอ่านและการเขียนสกด

เล่ม ๒ คำ การสร้างคำและการยืมคำ

เล่ม ๓ ชนิดของคำ วลี ประโยคและสัมพันธ์สาร

เล่ม ๔ วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทย

เล่ม ๕ กระบวนการคิดและการเขียนร้อยแก้ว

เล่ม ๖ ฉันทลักษณ์และแบบการเขียนร้อยกรอง

ถ้าหนังสือชุดนี้ออกมาครบชุด และใช้รายงานเรื่อง “การศึกษาสถานภาพและประมวลความรู้จากการวิจัยด้านภาษาไทย” ประกอบกัน เราคงได้หลักภาษาไทยอีก ๑ ชุด ให้ครูบาอาจารย์ที่สอนภาษาไทยให้แก่นักเรียน นิสิตนักศึกษาของเรา โดยอาจแทนที่หรือเสริมความรู้ **หลักภาษาไทย** ของ พระยาอุปกิตศิลปสาร ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและทันสมัยขึ้น ซึ่งคงเป็นประโยชน์แก่สังคมวิชาภาษาไทยในอนาคตเป็นแน่แท้

บรรณานุกรม

- จารุวรรณ ธรรมวัตร (บรรณาธิการ). *รวมบทความย่อยุทยานินพนธ์และรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาภาษาไทย และสาขาวิชาภาษาอังกฤษระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๔๔*. อุบลราชธานี: โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.
- จินตานิเฒ่า ๑-๒. *กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตานิเฒ่า*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนช่างวุฒิศึกษา, ๒๕๐๒. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพนางพวงเพ็ชร เจียมสกุล).
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะกรรมการเผยแพร่ความรู้ภาษาไทยทางสื่อมวลชนในคณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย. *ภาษาไทยวันละคำ ๒๕๓๐*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- ชวนพิศ อริรัตน์. “การใช้คำและสำนวนในสมัยสุโขทัย.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

..... รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์และรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาวิชาไทยคดีศึกษา ระหว่างปี ๒๕๒๖-๒๕๔๔. อุบลราชธานี: โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. แบบเรียนเร็วเล่ม ๑,๒,๓. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ “การใช้สรรพนาม.” วารสารสุขโขทัยธรรมาธิราช ๗ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๓๗) : ๔-๑๐.

ธรรมราชานุวัตร, พระ และอนุমানราชชน, พระยา. จดหมายโต้ตอบเกี่ยวกับภาษาไทยระหว่างพระยาอนุমানราชชนกับพระธรรมราชานุวัตร. เชียงใหม่: พระสังฆการพิมพ์, (ม.ป.ป.)

นworรณ พันธุมธธา. “ผลงานทางด้านภาษาของพระยาอุปกิตศิลปสาร.” วารสารภาษาและวรรณคดี ๖ (สิงหาคม ๒๕๓๒): ๑๒-๓๑.

เบญจวรรณ สุนทรากุล. วิวัฒนาการของแบบเรียนไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์, ๒๕๑๘.

ปราณี ปราบริปู, รัตนา ฤชาฤทธิ และสุระ ดามาพงษ์ (บรรณาธิการ). รอบรู้ภาษาไทยเล่ม ๑ : รวมความรู้ภาษาไทย สำหรับผู้ใช้ภาษาไทยทุกคน. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. “พัฒนาการของภาษาไทย.” รอบรู้ภาษาไทยเล่ม ๑ : รวมความรู้ภาษาไทย สำหรับผู้ใช้ภาษาไทยทุกคน. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

..... “การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

ปียวัชร สุทธิวนิช. “การวิเคราะห์สาระหลักการศึกษาของระบบโรงเรียนตามหลักพุทธธรรมในผลงานของพระปิฎก.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา (ปี ๒๕๔๒-๒๕๔๔). เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นในทศวรรษหน้า ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ โรงแรมโลตัสปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

ราตรี ธนวรรช. การศึกษาคำในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

..... “การใช้คำว่า ชาย ในภาษาการเมือง.” หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย: ภาษาไทยวันนี้ เล่ม ๖. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔. ๑๐๕-๑๐๘.

_____ “การใช้คำว่า ชื่อ ในภาษาการเมือง.” หนังสือชุดความรู้ภาษาไทย: ภาษาไทยวันนี้ เล่ม ๖. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔: ๑๐๑-๑๐๔.

_____ การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ เล่ม ๑ : ระบบเสียงในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙. (อัครสำเนา)

_____ การศึกษาภาษาถิ่นในลิลิตพระลอ. รายงานประกอบการศึกษาระดับปริญญาตรี ฐปฏิบัติ วิชาลัมนนาภาษาไทยเปรียบเทียบ ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐. (อัครสำเนา)

_____ “ภาษาหาเสียง.” วารสารอักษรศาสตร์ ๒๐ (กรกฎาคม ๒๕๓๑): ๒๒-๔๐.

_____ “ร เรือ เสียงที่ควรเอาใจใส่ฝึกฝน.” สารภาษาไทย. ๑ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๔): ๒๐-๒๖.

_____ วิวัฒนาการของภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗. (อัครสำเนา)

ลัลลนา ศิริเจริญ. “วรรณยุกต์เอกลักษณ์ของภาษาไทย.” วารสารรวมคำแหง ๓ (มกราคม ๒๕๒๐) : ๕๕-๖๕.

วรเวทย์พิสิฏ, พระ. หลักภาษาไทย. พระนคร: แผนกวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (ม.ป.ป.)

ศรีสุนทรไวยการ, พระยา (น้อย อาจารย์ยางกูร). แบบสอนหนังสือไทย. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๑๔.

ศิลปากร, กรม. ใบรณศึกษาวิธสอนหนังสือไทย การสร้างประสิทธิภาพในการเรียนของ ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์. พระนคร: โรงพิมพ์สามมิตร, ๒๕๑๕. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงบรรหารศุภวาท (พลาย บรรหารศุภวาท) ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕).

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประวัติการศึกษา ๒๕๓๗ - ๒๕๐๗) กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), ๒๕๐๗.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสืออุเทศภาษาไทย ชุดบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม ๑ : ระบบเสียงอักษรไทย การอ่าน และการเขียนสะกดคำ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

สมทรง บุรุษพัฒน์, สุจิตลักษณ์ ดีมดุง และโสภณา ศรีจำปา. รายงานการวิจัยเรื่อง สถานภาพงานวิจัยภาษาศาสตร์ในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๐.

อนุমানราชธน, พระยา. นิรุกติศาสตร์ ภาค ๑. พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๔๙๙.

_____ นิรุกติศาสตร์ ภาค ๒. พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๑.

อุปทิศศิลปสาร, พระยา. หลักภาษาไทย (อักษรวิธี วจีวิภาค วากยสัมพันธ์ อันท์ลักษณ์). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.